

CUVÂNT ÎNAINTE

Cercetarea etnografică în Dobrogea începută în deceniul șapte al secolului XX, a cunoscut în evoluția sa etape importante. În primul rând, au fost alcătuite colecțiile de artă populară dobrogeană ce au constituit nucleul Muzeului de Artă Populară, deschis la Constanța în anul 1975. În felul acesta au fost salvate dovezi de cultura materială și spirituală de pe pământ dobrogean, înaintea ca acestea să rămână doar în amintirea localnicilor.

Pentru realizarea unei temeinice cercetări științifice s-a evidențiat pe parcurs (după 1980) necesitatea lărgirii orizontului tematic asupra tuturor provinciilor românești conform unui plan bine structurat din punct de vedere documentar, artistic, zonal. Acumulările de patrimoniu s-au făcut treptat astfel încât, în prezent, toate zonele etnografice ale României sunt reprezentate proporțional în colecțiile noastre.

În paralel, cercetarea științifică în Dobrogea s-a constituit în obiectiv tematic cu caracter permanent, finalizată într-o apariție editorială în 3 volume sub titlul „Dobrogea – Studiu etnografic”: Români autohtoni – vol.I; Români balcanici – vol.II; Turcii și tătarii – vol.III.

În toți acești ani am avut ca preocupare permanentă studiul arhitecturii tradiționale din Dobrogea și conservarea acesteia. Deși planul de cercetare s-a realizat și a fost întocmită documentația necesară privind tipologia așezărilor, evoluție, arhitectură, gospodărie, acesta nu s-a putut concretiza prin conservarea *in situ* a unor monumente de arhitectură tradițională specifică, negăsindu-se calea legală de finanțare a acestui proiect. Și totuși am găsit înțelegere și sprijin la Mănăstirea Dervent prin părintele Stareț Andrei care ne-a propus organizarea unui Muzeu al Satului Dobrogean pe pământul mănăstirii, într-un spațiu special amenajat, în spatele stăreției, la graniță cu fluviul Dunărea. Cu sprijinul Domniei Sale și altor specialiști prezenți la mănăstire – arhitecți, ingineri constructori, am reușit să strămutăm o primă gospodărie dintr-o așezare veche a Dobrogei, Oltina,

menționată pentru prima dată în defterul de la 1573. Casa are temelia zidită din piatră de râu, pereții din chirpici și acoperișul din olană. Este tipul de casă trichelulară cu prispă la fațadă și foișor dispus în ax, reprezentativ pentru așezarea respectivă.

Muzeul nostru are în documentarul etnografic mai multe tipuri de case specifice Dobrogei care ar trebui strămutate pentru organizarea acestui muzeu. La realizarea acestuia o contribuție financiară a avut-o și Consiliul Județean Constanța care s-a arătat foarte interesat de acest proiect și de dezvoltarea unui turism rural în zonă.

Considerăm că cercetarea etnografică privind arhitectura tradițională din Dobrogea, desfășurată de colectivul muzeului nostru prin specialiștii săi, muzeografi, documentariști, trebuie cunoscută, arhivată, consemnată și publicată într-o revistă de cercetare etnografică. Cercetarea s-a încheiat anul acesta și a cuprins sudul Dobrogei. Am grupat așezările dobrogene cercetate astfel: limesul dunărean – Saraiu, Ciobanu, Ghindărești, Topalu, Dunărea, Seimeni, Seimenii Mici, Cochirleni, Rasova, Vlahi, Aliman, Dunăreni, Oltina, Canlia, Ostrov, Almalău; nordul județului – Gârliciu, Dulgheru, Fântânele, Grădina, Runcu, Vulturu, Pantelimon; sudul județului – Lipnița, Ion Corvin, Negureni, Adamclisi, Urluia, Chirnogeni; estul județului – Istria, Cogealac, Tariverde, Săcele, Târgușor, Corbu și pentru centrul județului – Mircea Vodă.

Malul dobrogean al Dunării a constituit din totdeauna o zonă compactă, românească. Notele unor călători străini care au străbătut Dobrogea în perioada ultimelor trei secole, facilitează încercarea de reconstituire a configurației tipologice a vechilor așezări rurale și a gospodăriilor aparținând populației autohtone.

Dobrogea etnografică prezintă un interes deosebit și datorită structurii populației: români, autohtoni sau veniți din celelalte provincii românești, aromâni, turci, tătari, nemți, lipoveni, bulgari, greci, italieni. În acest context arhitectura tradițională dobrogeana, reprezentată prin locuință și anexele gospodărești, constituie centrul vieții de familie cât și

universul material al locuitorilor de pe aceste meleaguri. Locuința bicelulară cu tindă și odaie, dominantă în așezările rurale dobrogene în a doua jumătate a secolului XIX, se mai păstrează și astăzi în localitățile Ostrov, Dunăreni, Vlahi, Rasova. Locuința tricelulară cu tindă mediană și două camere succede primul tip de casă și este întâlnit la Oltina, Seimeni, Seimenii Mici, Aliman. Prispa, element important de arhitectură al casei, se desfășoară, în general, pe toată fațada dar poate continua și pe două laturi. Joasă sau înălțată de la pământ, prezintă stâlpi din lemn și parapet sin scânduri simple sau traforate. Acest tip de casă este considerat tipul vechi de locuință dobrogeană, fiind caracteristic populației românești dar întâlnit și la etnii. Diferența constă în decorațiunea părților din lemn dar și în lățimea prispei. Trebuie să menționăm și frecvența casei cu foișor, amplasat în fața intrării, în axul casei, împărțind suprafața fațadei principale în două părți simetrice cu acces lateral sau frontal.

Varietatea arhitecturii dobrogene este dată și de casele aparținând etniilor: casa de influență balcanică, specifică populației bulgărești și grecești; casa lipovenească cu fațada secundară spre stradă și fronton decorat cu motive traforate; casa nemțească lungă și îngustă, cu acoperiș ascuțit și cu două capete de cal cioplite în vârful frontonului, sau casele aparținând tătarilor și turcilor din două sau trei camere și adăugirea, la acest tip, a altor module asemănătoare pentru întreaga familie, mărită, prin căsătoria copiilor. Materialele folosite la construcția caselor, indiferent de populația căreia au aparținut sunt: piatra pentru temelie, chirpicii și ceamurul pentru pereți, lemnul pentru tâmplărie și șarpantă, stuful, olana sau țigla pentru acoperiș.

În acest număr vom prezenta, conform ordinii stabilite, arhitectura din așezările sud-dobrogene începând cu limesul dunărean: Saraiu, Ghindărești, Topalu, Seimeni, Seimenii Mici, Aliman.